

A JÖVEDELMI VISZONYOK ÖNIGAZGATÁSI ÚTON VALÓ RENDEZÉSE A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI STABILIZÁLÁS FUNKCIÓJAKÉNT

Az eddigi tapasztalatok és az új megoldások a jövedelmi viszonyok rendezésének közös alapjairól szóló vajdasági társadalmi megállapodás tervezetében

A stabilizációs politika megvalósítása az élet és a munka minden területén valamennyi társadalmi tényező elsőrendű feladatává vált. A gazdálkodás terén jelentkező súlyos problémák olyan intézkedések fogantatását sürgették, melyek célja az, hogy a fogyasztás, a külgazdasági kapcsolatok és a társadalmi eszközök felhasználása a szükséges keretek között alakuljon. Ezek az intézkedések többségükben megszigorító jellegűek voltak. E megszigorítások bizonyos mértékben a jövedelem, a tiszta jövedelem és a személyi jövedelmek elosztási viszonyaira is hatással voltak. Ezek alkalmazásakor azonban szelektálni kellett, kerülve a megszigorításokat minden olyan esetben, amikor a kifizetett személyi jövedelem mögött új érték létrehozása állt. Ez az anyagi termelésre vonatkozik. Ilyen helyzetben, amikor a reális személyi jövedelmek szintje már második éve csökkenő, komolyan meg kell fontolni, meddig folytatható még ez az elosztási politika anélkül, hogy veszélybe sodorná a dolgozók motiváltságát a termelés növelése és az ügyviteli eredmények javítása iránt. Nem kétséges, hogy a stabilizációs politikának a személyes fogyasztás terén is érvényesülnie kell, hogy itt is mértéktartónak kell lenni. A dolgozók készek is erre, aminek a tiszta jövedelem elosztásakor a múlt évben is, idén is tanújelét adták. Most azonban ösztönzőbb intézkedések alkalmazására van szükség, melyek a dolgozókat nagyobb és hatékonyabb termelésre serkentik. Számtalanszor elmondtuk, hogy kihasználatlan lehetőségeink jelentősek. A mi rendszerünk a dolgozók alkotóereje felszabadításának óriási lehetőségeit hordozza magában, mivel minden egyént és minden közösséget arra ösztönöz, hogy minél jobb eredmények elérésére törekedjék.

A serkentés legjelentősebb — ha nem is egyedüli — eszköze az anyagi ösztönzés. Ahhoz, hogy a munka szerinti elosztás szocialista elvei érvényesülhessenek, rendkívüli jelentősége van a jövedelmi viszonyok öngazgatású rendszerének. Az öngazgatási viszonyok, társadalmi megállapodások és öngazgatási megegyezések útján való rendezésének Vaj-

daságban tízéves múltja és nagy eredményei vannak. Most döntő pillanathoz érkezünk: nyilvánvaló, hogy tovább kell haladnunk az öngazgatási viszonyok fejlesztésében ezen a területen.

A jelenleg hatályban levő társadalmi megállapodások* és öngazgatási megegyezések ötéves gyakorlata arról tanúskodik, hogy eredményesen rendezhetők a viszonyok ezen a kulcsfontosságú társadalmi-gazdasági területen társadalmi megállapodással és öngazgatási megegyezéssel. Ahhoz, hogy ezeket a tapasztalatokat összefüggésbe hozzuk azokkal a megoldásokkal, melyeket a jövedelmi viszonyok közös alapjairól szóló vajdasági társadalmi megállapodás tervezete tartalmaz, át kell tekintenünk a társadalmi megállapodások és öngazgatási megegyezések jelenlegi rendszerét, felmérni az eredményeket és a hiányosságokat, mivel mindezek közrejátszottak abban, hogy új társadalmi megállapodást kezdeményeztünk. Kiindulópontul azok a társadalmi megállapodások és öngazgatási megegyezések megvalósítását taglaló elemzések szolgáltattak, melyeket a Szakszervezeti Tanács az elmúlt öt év alatt évente kidolgozott, valamint az egész időszakot átfogó elemzés. Ezt júniusban vitatta meg a Vajdasági Szakszervezeti Tanács, amikor új társadalmi megállapodás előkészítését és az ezzel kapcsolatos konkrét tevékenység megkezdését javasolta. A jelenlegi társadalmi megállapodás 1975-ben, tehát a társult munkáról szóló törvény meghozatala előtt lépett hatályba. A társult munkáról szóló törvény elfogadása után egybehangolták ezzel, 1979-ben újabb kritériumokkal és mércékkel egészítették ki: ezek a jövedelem azon részének elkülönítését szabályozták, mely kivételesen kedvező körülmények között jött létre. A társadalmi megállapodásban lefektetett elveket a jövedelemszerzés és -elosztás alapjairól, a tiszta jövedelem célirányos felhasználásáról, valamint a személyi jövedelem és a közös fogyasztás eszközeinek elosztásáról szóló öngazgatási megegyezés konkretizálja; ezeket a társultmunka-alapszervezetek tevékenységi körönként írták alá, az agráripari komplexumon belül pedig az öngazgatási megegyezés a társultmunka-szervezetek újratermelési egymásrautaltságán alapszik. A megegyezés tartományi szinten történt, 42 öngazgatási megegyezés aláírásával. Ezek az úgynevezett tevékenységi körök öngazgatási megegyezései.

A társadalmi megállapodás és az öngazgatási megegyezések nem részletezik a jövedelemszerzési viszonyokat, hanem jobbra a társult munkáról szóló törvény és más törvények irányadó elveit veszik át, jóllehet ezt a területet részletesebben kellett volna feldolgozni, különösen a kölcsönösen egymásra utalt társultmunka-alapszervezetek és az összetett társultmunka-szervezetek, illetve az újratermelési láncok tekintetében. A gyakorlat tanúsága szerint annak ellenére, hogy a jövedelemszerzési viszonyok konkretizálását ambíciózusan kezdték meg, a társultmunka-szervezetek egy részében az eredmények nagyon szerények. Egyes munkaszervezetek és összetett munkaszervezetek jóval messzebb jutottak a

* Vajdaság SZAT társadalmi megállapodása a jövedelemszerzésről és felosztásról, valamint a személyi jövedelmek elosztásáról.

jövedelemszerzési viszonyok rendezésének jelenlegi szintjénél, konkrétan a szabadkai AGROS húsfeldolgozási újratermelési láncán, a zrenjanini Szervó Mihály IMK-ban, az újvidéki Novkabelban és még néhányban. Ezek tapasztalatai szolgáltak alapul néhány olyan megoldáshoz, melyeket a tervezet tartalmaz. Mindazokban a beszélgetésekben, melyek célja azon okok feltárása volt, melyek hátráltatták a munka- és az eszköztársítást, az olyan viszonyok teremtését, amelyekben a közös bevétel, közös jövedelem elve érvényesül, kifejezésre jutott, hogy az árak és más gazdálkodási feltételek tekintetében még mindig erős az adminisztratív befolyás és hatástalanok azok az intézkedések, melyeket a társadalom egészében foganatosítunk a piac ösztönös hatásának megfékezésére. Mindez fokozza az egyébként is megnyilvánuló csoportérdek-felfogást és -viselkedést, valamint a társultmunka-alapszervezetek autarkiajának erősödését.

A szabad munkacserén alapuló jövedelemszerzési viszonyokkal kapcsolatban, melyek jórészt a jövedelemelosztás viszonyait és magukban foglalják, a társadalmi megállapodás és az öngazgatási megegyezések úgyszintén csak elvi rendelkezéseket tartalmaznak. E viszonyok szabályozásában sokkal nagyobb szerepe van az általános és (közös fogyasztás alakulásáról szóló tartományi szintű társadalmi megállapodásnak, mely minden évben a tartomány középtávú fejlesztési terve megvalósításáról szóló határozat meghozatala után kerül elfogadásra. Azok az öngazgatási megegyezések, melyek alapján a dolgozók közös szükségleteinek kielégítésére szánt eszközök társítása történik az öngazgatási érdekközösségek szintjén, gyakorlatilag a jövedelem azon részének az elosztása (disztribúciója) történik, melynek rendeltetése a társadalmi megállapodás értelmében a dolgozók közös szükségleteinek kielégítése. A problémák onnan erednek, hogy az általános társadalmi és közös fogyasztás mind nagyobb hányada kerül kívül a társadalmi megállapodás keretein. Az úgynevezett területi társadalmi megállapodások, melyek községi vagy községközi szinten volnának hivatottak ezeket a viszonyokat rendezni, úgyszólván sehol sem léptek életbe, ezáltal a jelenlegi viszonyok gátolják mind a közvetlen, mind a szabad munkacserének az öngazgatási érdekszerveződés útján való kibontakozását. Az eszközök biztosítása fiskális vagy parafiskális módszerekkel megy végbe, amiben az eltartó és az eltartott viszonya nyilvánul meg, ahelyett, hogy ez a viszony a társadalmi tevékenységek dolgozóinak hozzájárulását tükrözné az anyagi termelés jövedelmének megvalósításában. Az új társadalmi megállapodás tervezete a szabad munkacserével kapcsolatos határozatból indul ki és az öngazgatási megegyezés alapján kialakuló munkacserének olyan formáira irányul, melyek a társadalmi tevékenységek dolgozói munkájának objektívalt érték-kritériumait és kimutatható hozzájárulását tükrözik azon társultmunka-szervezetek megvalósított jövedelme viszonylatában, melyekkel a munkacsere létrejött.

Az utóbbi két évben, mint említettük, a társadalmi megállapodás és az öngazgatási megegyezések kiegészültek a tiszta jövedelem azon része

elkülönítésének kritériumaival, mely kivételesen kedvező körülmények hatása folytán valósult meg. Előzőleg is történtek olyan irányú kísérletek, hogy az öngazgatási megegyezésekben foglalt kritériumok útján kötelezzék a társultmunka-alapszervezeteket a jövedelem azon részének elkülönítésére, mely a társadalmi megállapodásban meghatározott árszint túllépésének az eredménye. Ilyen példa a növénytermesztési társultmunka-alapszervezetek esetében a kukorica, majd a búza magas ára. Ezek a kritériumok azonban csak ideiglenesek voltak. Beépítésük a társadalmi megállapodásba és az összes öngazgatási megegyezésbe azért vált elkerülhetetlenné, mert mind nyilvánvalóbbá vált a gazdálkodási feltételek eltérése az egyes ágazatok és csoportosulások között, mely jelentősen befolyásolta a jövedelem, a tiszta jövedelem, a személyi jövedelmek és a közös fogyasztás dolgozónkénti szintjét, habár nem a munka és az ügyvitel eredményeiből eredt. E kritériumok hatályba lépése megteremtette a különböző területek dolgozói számára a személyi jövedelem kiegyensúlyozottabb alakulásának feltételeit.* Ennek jelentőségéről az az adat tanúskodik, mely szerint a múlt évben a tartomány gazdasága ezen a címen felhalmozásának 24 százalékát különítette el. Idén ezek a különbségek még nagyobbak, ami elsősorban az árak ösztönös alakulásának következménye. A január—szeptemberi időszakra vonatkozó kilenc-havi mérleg adatai alapján az ilyen alapon elkülönített eszközök az előző év azonos időszakához viszonyítva két és félszeresére nőttek. Az eddigi kritériumoktól eltérően, ami a tartomány gazdasága tiszta jövedelmének dolgozónkénti átlagát veszi alapul, és a dolgozónkénti átlag kétszeresét meghaladó tiszta jövedelmet tekinti kivételesen kedvező körülmények hatása folytán megvalósított jövedelemnek, a tervezet részletesebben dolgozza fel a kivételesen kedvező körülmények hatása folytán megvalósított jövedelem azonosításának és megállapításának metodológiáját. Az előterjesztett metodológia — látszatra komplikált, valójában egyszerű, mivel a társultmunka-alapszervezetek ügyviteli eredményei egyes mutatószámainak összehasonlításában csak a négy számtani alapművelet alkalmazását igényli — minden tekintetben figyelmet érdemel. A kivételesen kedvező körülmények hatása folytán megvalósuló jövedelmek egyes forrásainak esetében ösztönözni kellene ezek növelését. Itt a természeti feltételekre, továbbá a kivitel és a rendelkezésre álló eszközök hatékonyabb felhasználásából eredő pozitív árfolyamkülönbségekre gondolok. Az ilyen alapon megvalósuló jövedelemszerzést ösztönözni kellene, megkülönböztetve attól, mely nem áll összhangban a társadalmi és gazdasági stabilizáció érdekeivel, illetve eltér a gazdaságilag ésszerű és társadalmilag elfogadott viselkedési normáktól. Ez utóbbi felhasználását tovább kell szigorítani, az ilyen módon megvalósított jövedelem előzetes elkülönítése és a társult munka anyagi alapjainak erősítését célzó rendeltetés kötelezővé tételével. A dolgozókat a személyi jövedelem útján is motiválni kell erre.

* v. ö. a 4. táblázattal

A kivételesen kedvező körülmények hatása folytán megvalósított jövedelem azonosításának és megállapításának javasolt metodológiája tökéletesítésre szorul az új társadalmi megállapodás alkalmazása során, de kiváltképp az átmeneti időszakban, a társultmunka-alapszervezetek öngazgatási aktusaiba való beépítése alkalmával.

A jelenleg érvényes társadalmi megállapodás és tevékenységi körök öngazgatási megegyezései legkonkrétabban a tiszta jövedelem célirányos elosztásának kritériumait és mércéit dolgozták fel: a személyi jövedelmek, a közös fogyasztás és a társultmunka-alapszervezet tevékenysége anyagi alapjának bővítésére fordított felhalmozás szintjén. A tiszta jövedelem elosztásában tervezett globális viszonyokat a tartományi szinten tervezett akkumulációból eredő kötelezettségek megfelelő disztributív mechanizmusa útján vitték át a konkrét tevékenységi körökre, a csoport és ágazati öngazgatási megegyezéseket aláírt társultmunka-alapszervezetekre. A társultmunka-alapszervezeteknek az akkumuláció elkülönítésével kapcsolatos kötelezettsége elsősorban a megvalósított tiszta jövedelem és a tiszta jövedelem tartományi szintű tervezett átlaga közötti aránytól függött. Az alapszervezetek többsége ezzel az öngazgatási megegyezéssel párhuzamosan általános öngazgatási aktusában és a tiszta jövedelem felosztásának közös alapjairól szóló öngazgatási megegyezésekben, melyeket a munkaszervezet vagy az összetett társultmunka-szervezet többi alapszervezetével írt alá, létrehozta a tiszta jövedelem felosztásának olyan viszonyait is, melyekben a saját és a közös fejlesztési tervekben eredő kötelezettségek érvényesültek. Az elemzések arról tanúskodnak, jelentősek az eltérések azon kritériumok és mércék között, melyeket „felülről”, a társadalmi megállapodás és a körök öngazgatási megegyezései állapítottak meg, és azok között, melyeket az alapszervezetek hoztak, saját és közös terveik és szükségleteik figyelembevételével. Más szóval: az alapszervezetek általános öngazgatási aktusai, vagyis a saját mércéik alapján jóval magasabb szintű elkülönítést határoztak meg, mint amire a tartományi globális terv alapján kötelesek lettek volna. A társultmunka-alapszervezetek többsége mégis a társadalmi megállapodásban és a körök öngazgatási megegyezéseiben foglalt kritériumokat és mércéket alkalmazta, mellőzve saját fejlesztési terveit és szükségleteit. Ezáltal gyengült a tervezés, a fejlesztés, a jövedelem és elosztásának öngazgatási megalapozottsága, ezzel együtt a társult munka keretén belül hozott tervek megvalósításának realitása és anyagi alapja is. A kritériumok és mércék közötti eltérések fokozatosan csökkennek, mivel sok társultmunka-alapszervezetben mechanikusan átszámolják a kötelezettségeket a tartományi globális fejlesztési terven alapuló társadalmi megállapodásból és a körök öngazgatási megegyezéseiből eredő kötelezettségekre. Mindez oda vezetett, hogy egyre távolabb kerültünk azoktól a megoldásoktól, melyeket a társult munka törvénye és az öngazgatási tervezés rendszeréről szóló törvény határozott meg. Tekintet nélkül a nyilvánvaló hiányosságokra (melyek egyik következménye mindennekelelt az, hogy a társult munka öngazgatási ter-

vezési rendszere a jövedelemmel való rendelkezés öngazgatási viszonyai terén lemaradásban van), jelentős eredmények születtek, és ez konkrét hozzájárulást jelent a társadalmi és gazdasági stabilizációhoz. Ezt bizonyítja az az adat is, miszerint a megvalósított jövedelemből az akkumulációra az egész ötéves periódus alatt, így az idén is, a tervezettnél magasabb összegeket különítettek el, s hogy a társult munka anyagi alapjának bővítésében mind nagyobb a jövedelem különválasztott részének aránya. Ez az arány 1978-ban 13,21% volt, 1979-ben 14,52%, 1980-ban 19,41%, 1981 első hat hónapjában pedig 23,49%. A tiszta jövedelem ilyen felosztási politikája elsősorban a dolgozók személyi jövedelem és közös fogyasztása terhére valósulhatott csak meg. Így a jövedelemnek a fogyasztásra különválasztott része, ami 1978-ban a felosztott jövedelem 42,22 százalékának szintjén volt, 1981 első félévére 38,9 százalékra csökkent. Még kifejezettebb a személyi jövedelmek arányának csökkenése a felosztott jövedelemben, ami állandó tendenciaként jelentkezik: 39,76 százalékról 34,23 százalékra csökkent. Ezzel egyidejűleg az általános és közös fogyasztásra elkülönített eszközök nagyjából megmaradtak a felosztott jövedelemen belül a korábbi arányok szintjén.*

Minden pozitív eredményt, de mindenekelőtt a társadalmi és gazdasági stabilizációhoz való hozzájárulást, ami a társadalmi megállapodás és a körök öngazgatási megegyezéseinek megvalósításából következik, szándékunkban áll megőrizni, ezért beépítettük őket a tervezetbe. Egyidejűleg el akarjuk háritani a megmutatkozó hiányosságokat, az öngazgatási tervezés rendszerére és a tiszta-jövedelem felosztása területén érvényesülő öngazgatási viszonyokra kifejtett negatív hatásokat. A tiszta jövedelem felosztásának új megoldásai az eddigi kiindulópont (a tartományi globális fejlesztési terv) helyett a társultmunka-szervezetek konkrét fejlesztési tervét és az ennek megvalósításához szükséges akkumulációt veszik alapul. Gyakorlatilag az öngazgatási megegyezések körei nem az ágazatok és csoportosulások és Vajdaság SZAT megegyezési szintjén lesznek. Megegyezési körnek a kölcsönösen egymásra utalt és társult alapszervezetek fejlesztési terveinek alapjairól szóló öngazgatási megegyezésnek kell lennie. Ez egyidejűleg azt is jelenti, hogy az öngazgatási megegyezés szintjének a munkaszervezeteknek és az összetett társultmunka-szervezeteknek kell lennie. A tiszta jövedelem elosztásának viszonyait — személyi jövedelmekre, közös fogyasztásra és akkumulációra — a terv alapjairól szóló öngazgatási megegyezés, illetve a megegyezés megvalósításához szükséges eszközök szintje befolyásolja. Erről a megegyezési szintről kell megközelíteni a község és a tartomány fejlesztési tervét, ami az öngazgatási általános aktusok meghozatala folyamatában szükségszerűvé teszi a társultmunka-alapszervezetekben, a munkaszervezetekben, az összetett társultmunka-szervezetekben, a községek és a tartományok szintjén is a fejlesztési tervek újraértékelését. Ezt el kell végezni. Elvégre ezt Vajdaság SZAT Képviselőháza is elő-

* v. ö. az 1., 2. és 3. táblázattal.

irányozta augusztus 20-i határozataiban, azzal a céllal, hogy a jövedelem és a jövedelemelosztás, illetve a fogyasztás minden formájának tervezését reálisabb alapokra helyezzük.

A személyi jövedelmek elosztásában az eddigi társadalmi megállapodás és az öngazgatási megegyezések jobbjára a társult munka törvényéből átvett általános megoldásokat tartalmazták. Bizonyos fokú általánosításra szükség is van, mert csak így lehet teret biztosítani mindazon sajátosságok öngazgatási rendezésének, melyek a személyi jövedelmek elosztásában a tevékenységi ágakon és egy-egy konkrét társultmunka-alapszervezeten belül jelentkeznek. Az új társadalmi megállapodás tervezete egy lépéssel tovább megy ennél, mert külön meghatározza a jövedelemnek a személyi jövedelmekre eső része elsajátításának alapjait, a munka és a feladatok értékelési kritériumai megállapításának módját és a dolgozónak a munkához való hozzájárulása értékelési mércéi megállapításának módját. A Szakszervezeti Szövetség ezen a téren külön kötelezettséget vállalt magára. Megvalósítására konkrét operatív tervet dolgoztak ki az ágazati szakszervezetek tartományi bizottságai, mely szerint az azonos társultmunka-alapszervezetek a csoportosuláson belül állapítják meg a munkafeladatokat, a munkafeltételektől, a felszerelés körülményeitől és az adott tevékenység egyéb sajátosságaitól függően. Az alapszervezetek öngazgatási általános aktusai már most is tartalmazzák a személyi jövedelmek elosztásának alapjait, kritériumait és mércéit.

Lényeges különbségek vannak azonban a mércék alkalmazását illetően az anyagi termelés dolgozói és azon dolgozók között, akiknél a munka értéke és a munkahelyen töltött idő, vagyis nem a konkrétan elvégzett, hanem a feltételezett munka szolgál az értékelés alapjául. A társultmunka-alapszervezetek és a munkaközösségek gyakorlatában már a személyi jövedelmek elosztásának alapjairól, kritériumairól és mércéiről szóló öngazgatási megegyezésekben és szabályzatokban számos szervezetben alacsonyabbra értékeli az anyagi termelés dolgozóinak munkafeladatait azon dolgozókénál, akik munkáját nem mérik. Ez az egyenlődsdi egy formája, melynek súlyos következményei vannak a társult munka helyzetére. Elsősorban csökken a termelőmunkások érdekeltisége a magasabb munkaeredmények elérése iránt, mivel az így megvalósított jövedelmet automatikusan megosztják azokkal, akik részt vesznek az elosztásban, s ugyanakkor az ő személyi jövedelmükre csak kisebb mértékben van hatással. Azok a dolgozók pedig, akik nem is járultak hozzá arányosan a jobb eredményhez, úgyszólván a termelőmunkással azonos arányban vesznek részt az elosztásban. Ez nemcsak a társultmunka-alapszervezetek „rezsidoigazgatóira” vonatkozik, hanem a munkaközösségekre; az öngazgatási érdekközösségekre, a társadalmi tevékenységekre és azon eszközök igénybe vevőire is, melyeket az általános társadalmi szükségletek kielégítésére különítenek el. A Szakszervezeti Szövetség egyes elemzéseiből kiderül, hogy a társadalmi megállapodás és az öngazgatási megegyezések hatálya idején voltak olyan időszakok, amikor a másodlagos elosztás során a termelésnövekedésből létrejött jöve-

delemtöbblet 85%-át elidegenítették a társultmunka-alapszervezettől a munkaközösségek, az általános társadalmi és közös szükségletek céljaira. Elgondolkodtató, milyen mértékben ösztönzi a fennmaradt 15% a dolgozókat a termelés fokozására. Különösen negatív hatása van az ilyen személyijövedelem-elosztási rendszernek az anyagi termelésen kívüli munka ésszerűségére. Itt a társultmunka-alapszervezetek, a munkaközösségek, a közös szolgálatok nem termelő dolgozóira gondolok és mindazokra, akiknek a munkáját nem mérik. A harmadik és legkomolyabb veszély, melynek következményei sokáig éreztetik hatásukat, hogy a termelőmunka illetén való értékelése negatívan befolyásolja a fiatalok pályairányultságát. A személyi jövedelemelosztás jelenlegi rendszerének kedvezett a tiszta jövedelem elosztási rendszere is, mivel nem vette figyelembe a társultmunka-alapszervezetek jövedelmének konkrét forrásait, hanem az ágazat vagy csoport, illetve Vajdaság gazdaságának átlagos eredményeiből indult ki.

Amikor a Vajdasági Szakszervezeti Szövetség a társadalmi-gazdasági viszonyoknak ezt a rendkívül jelentős területét mérte fel, tudatában volt annak, hogy nagymértékben ettől függ a dolgozók motiváltsága a több és jobb termelésre való törekvés iránt, ami a stabilizáció tartós feltétele. Megállapítást nyert, hogy konkretizálni kell a III. öngazgatási kongresszus egyébként is világos határozatát, miszerint a termelőmunkát magasabbra kell értékelní. Így került be a tervezet 26. szakaszába, hogy a termelőmunkát legalább 30 százalékkal magasabbra kell értékelní a nem termelő munkánál. Ez a megfogalmazás természetesen pontosabb körülírást igényel, a termelőmunka meghatározását, mint az anyagi termelés funkciójaként végzett olyan munkát, mely a munkateljesítmény mércéinek alkalmazása által hitelesíthető és új érték létrehozásában materializálódik. A termelőmunka relatív viszonyának magasabbra értékelésében az a felismerés játszott közre, hogy a társadalmi álláspont konkretizálása nélkül aligha lehetne változtatni a jelenlegi állapotokon. Mindenesetre a javasolt szint a közvita során alapos vizsgálat tárgyát képezte. Ez az álláspont nem jelenti azt, hogy a foglalkoztatottak egy részének személyi jövedelme most automatikusan emelkedni fog; erre dinamikusán kell tekinteni, az öngazgatási aktusoknak az új társadalmi megállapodással való egybehangolása folyamatában. Ezzel egyidejűleg változtatni kell a munkafeltételek egyes alapjainak és mércéinek értékelésén is, mivel a gyakorlat azt bizonyítja, hogy indokolatlanul alábecsülik a munkavégzés feltételeit és a munkafeladat elvégzése által igényelt erőki-fejtést (ezek a munka értékének 5—10 százalékát teszik ki), ugyanakkor az összetettség és felelősség kritériuma túlméretezett (50—70%). A munkafeladatok átértékelése során felül kell még vizsgálni a munkához való hozzájárulás mércéit is, azt minden munkafeladatra meghatározni, hogy a személyi jövedelem a konkrét munkától függjön.

A tervezet további rendelkezései a személyi jövedelmi térítmények, az anyagi költségeket terhelő személyi kiadások, a közös fogyasztás felhasználásának egyes kérdéseire vonatkoznak. Ebben a részben kaptak helyet

azok a társadalmilag elfogadott elvek is, melyek a társadalmi-gazdasági stabilizáció politikájának szemszögéből a társadalmi eszközökkel és a jövedelemmel való rendelkezés területére vonatkoznak.

Összegezve az elmondottakat, az alábbi tények megállapítása látszik szükségesnek:

1. Arra a területre, melyet a társadalmi megállapodás érint, a társult munkán belüli viszonyok öngazgatású rendezése egységes politikájának kifejezéseként, Vajdaság SZAT területén több törvényes előírás van hatással (az árak alakulásáról, a társadalmi tervezésről, a jövedelem alakulásáról stb.), ezek rendelkezései ritkán valósulnak meg következetesen és teljességükben. Egyes területek kívül esnek ezeknek az előírásoknak a hatályán (a bővített újratermelés, a holt munka irányítása). A közvita során elhangzott igények egy része, melyek a jövedelemszerzés és -elosztás területére vonatkoznak, a társadalmi megállapodás és az ennek alapján hozott öngazgatási megegyezések útján, a törvényes előírásokkal összhangban megvalósítható lesz.

2. Az eddigi társadalmi megállapodások és öngazgatási megegyezések megvalósításában pozitív eredményeket értünk el, ami elsősorban abban nyilvánul meg, hogy az elmúlt 5 éves időszak alatt a társult munka anyagi alapjának erősítésére különválasztott eszközök a tervezett szint felett realizálódtak. A kivételesen kedvező feltételek hatása folytán megvalósult jövedelem különválasztásában közvetlenül a munka eredményei szerinti elosztás elve érvényesül; csökkentek az indokolatlan különbségek, melyek a jövedelemszerzés eltérő feltételeiből erednek. A társadalmi megállapodás és az öngazgatási megegyezés tudatosította a jövedelem és elosztás társadalmi jellegét és minden társultmunka-szervezetben bevezette a tervezést ezen a területen is.

3. A jelenlegi rendszer gyengeségei abban nyilvánultak meg, hogy a jövedelem tervezése és elosztása a társult munkán kívül, tartományi szintről történt a társultmunka-szervezetek felé, ami gyengítette a dolgozók öngazgatási kezdeményezését és tevékenységét a nagyobb jövedelemért, tiszta jövedelemért és személyi jövedelmekért. A dolgozók a társult munka anyagi alapjának erősítésére irányuló elkülönítést úgy értelmezték, mint mások iránti kötelezettséget, mivel úgy tűnhetett, hogy magasabb szintről irányítják, nem pedig hogy ez saját társultmunka-szervezetük fejlődésének biztosítója. Az eddigi rendszer nem hozta közös nevezőre a jövedelemszerzés és elosztás, valamint a tiszta jövedelem célirányos elosztásának alapjait a személyi jövedelem elosztásának viszonyaival. Ezek egysége nélkül pedig olyan törekvések válhatnak meghatározóvá, melyek azt a benyomást keltik — és a gyakorlatban ez meg is figyelhető —, hogy a leglényegesebb a jövedelemnövelés, függetlenül az ügyviteli eredményektől. Az ilyen felfogás az öngazgatók tevékenységét nagyon gyakran a jövedelemszerzés feltételeire, az árak növelésére szűkítette, ami látszólag a jövedelem meghatározója, de csak egy adott pillanatban, ám az általános árnövekedés csakhamar devalválja. Úgyiszlólván azonos hatása van a személyi jövedelmekre is. Az új társadalmi

megállapodás a munka ökonómiájának technó-ökonómiai szabványaiból és minőségi kritériumaiból indul ki, melyek egységes egészzé fogják össze a parciális viszonyok minden területét.

Lehetséges, hogy maga a tervezet szövege nem fogalmazza meg ilyen tömören és összefüggően mindezt. Ez amiatt van, hogy elkerülhető legyen a törvényes előírások által létrehozott viszonyok ismétlése. További munkát igényel az egyes részletek megvilágítása és érthetőbbé tétele. A közvita elfogadható megjegyzéseinek és szuggesztíóinak beépítésével minden bizonnyal sikerülni fog ezeket az igényeket is kielégíteni. Ezt követően a szubjektív erők, az öngazgatási szervek és a társult munka minden öngazgatójának legfontosabb feladata az lesz, hogy a társultmunka-szervezetek öngazgatási általános aktusaiban még közelebbről és még konkrétan dolgozzák ki a jövedelmi öngazgatási viszonyokat.

AZ ÜGYVITEL PÉNZÜGYI MUTATÓI

1. táblázat
(millió dinárban)

	1978.			1979.			1980.			1981. I—VI.		
	Összeg	Index	Szer- kezet	Összeg	Index	Szer- kezet	Összeg	Index	Szer- kezet	Összeg	Index	Szer- kezet
Összjövedelem	280 131	122,6	100	356 788	127,1	100	516 635	145,9	100	327 509	160,8	100
Felhasznált eszközök	212 663	120,7	75,9	271 780	127,4	76,2	399 795	148,5	77,4	261 033	164,8	79,7
Jövedelem	67 490	120,6	24,1	85 127	126,4	23,8	117 020	139,1	22,6	67 633	148,5	20,3
Felosztott jövedelem	62 883	119,8	22,4	79 733	127,2	22,3	110 952	140,0	21,5	65 445	150,2	19,9
A jövedelemnek a tmasz-on kívüli rész- vevőkre eső része	24 878	122,3	8,8	30 161	126,4	8,4	40 620	135,6	7,8	24 605	154,8	7,5
A jövedelemnek a közös szükségle- tekre eső része	12 723	119,8	4,5	14 723	124,6	4,1	19 178	130,2	3,7	12 179	161,6	3,7
A jövedelemnek az általános társadalmi szükségekre eső része	3 015	128,9	1,1	3 661	125,4	1,0	5 204	147,8	1,0	2 865	144,0	0,8
A jövedelem egyéb rendeltetésű része	9 139	123,6	3,3	11 775	129,0	3,3	16 239	138,8	3,1	9 560	150,2	2,9
A jövedelemnek a tmasz-ra eső része	38 005	117,7	13,6	49 572	127,6	13,9	70 332	142,7	13,6	40 840	147,5	12,5
Tiszta szem. jövede- lem és közös fogyasztás	29 697	118,2	10,6	37 986	127,9	10,6	48 787	131,0	9,4	25 463	134,2	7,8
Akkumuláció	6 854	109,6	2,4	9 655	140,6	2,7	18 757	194,8	3,6	13 964	180,0	4,2
Tartalékok	1 453	160,9	0,5	1 930	133,6	0,5	2 787	143,0	0,5	1 412	148,2	0,4

A JÖVEDELEM FELOSZTÁSA RENDELTETÉS SZERINT

(millió dinárban)

2. táblázat

	1978.		1979.		1980.		1981. I—VI.	
	Összeg	Szerkezet	Összeg	Szerkezet	Összeg	Szerkezet	Összeg	Szerkezet
Felosztott jövedelem	62 883	100,00	79 733	100,00	110 952	100,00	65 445	100,00
I. Egyéb részvevőkre eső rész	24 878	39,56	30 161	37,82	40 620	36,61	24 605	37,59
— közös szükségletekre	12 723	20,23	14 723	18,46	19 178	17,28	12 179	18,60
— általános társadalmi szükségletekre	3 015	4,79	3 661	4,59	5 204	4,69	2 865	4,37
— egyéb rendeltetésekre	9 139	14,53	11 775	14,76	16 239	14,63	9 560	14,60
II. A tmsz-ra eső rész	38 005	60,44	49 572	62,18	70 332	63,39	40 840	62,40
Személyi jövedelmek és közös fogyasztás	29 697	42,22	37 986	47,64	48 787	43,97	25 463	38,90
— személyi jövedelmek	25 006	39,76	30 605	38,38	39 141	35,27	22 408	34,23
— közös fogyasztás	4 691	7,45	7 381	9,25	9 646	8,69	3 055	4,66
III. A munka anyagi alapjának bővítésére és fejlesztésére eső rész és tartalékok	8 307	13,21	11 585	14,52	21 544	19,41	15 376	23,49

A TISZTA JÖVEDELEM FELOSZTÁSA RENDELTETÉS SZERINT

(millió dinárban)

3. táblázat

	1978.			1979.			1980.			1981. I—VI.		
	Összeg	Index	Szerkezet	Összeg	Index	Szerkezet	Összeg	Index	Szerkezet	Összeg	Index	Szerkezet
Felosztott tiszta jövedelem	50 261	118,3	100,0	60 584	126,5	100,0	88 666	140,3	100,0	51 624	147,2	100,0
Ebből:												
1. Személyes és közös fogyasztás	42 446	119,5	84,5	52 381	123,7	82,4	67 719	130,2	76,4	36 550	137,6	70,8
1.1 Személyi jövedelmek	37 755	117,0	75,2	45 000	122,3	70,8	58 073	129,5	65,5	33 494	144,1	64,9
— tiszta személyi jövedelem	25 006	114,3	49,8	30 605	122,6	48,2	39 141	129,0	44,1	22 408	143,3	43,4
— személyi jöved. járulékok és adók	12 749	122,4	25,4	14 395	121,6	22,6	18 932	132,6	21,4	11 086	145,9	21,5
1.2 Közös fogyasztás	4 691	144,0	9,3	7 381	132,9	11,6	9 646	130,7	10,9	3 055	177,3	5,9
2. A munka anyagi alapjának bővítésére eső rész és tartalékok	7 815	112,7	15,5	11 202	143,3	17,6	20 947	187,0	23,6	15 075	177,5	29,2
2.1 A munka anyagi alapjának bővítésére eső rész	6 362	108,6	12,6	9 272	143,6	14,6	18 151	196,2	20,5	18 663	181,3	26,5
2.2 Tartalékok	1 453	160,8	2,9	1 930	133,6	3,0	2 788	143,0	3,1	1 412	148,2	2,7

MUNKÁSONKÉNTI ÁTLAGOS SZEMÉLYI JÖVEDELEM
TEVÉKENYSÉGI ÁGAK SZERINT

4. táblázat

Tevékenységek	Munkásonkénti tiszta szem. jöv.					Mutatószámok	
	1978.	1979.	1980.	1981. I—VI.	1979. 1978.	1980. 1979.	1980. I—VI. 1980. I—VI.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
GAZDASÁG, IPAR ÉS Bányászat	4.859	5.828	7.163	8.845	118	122	140
	4.651	5.579	6.946	8.754	118	123	140
Villanygazdaság	7.039	8.186	9.658	11.596	116	118	129
Kőolaj- és földgázkitermelés	8.420	10.172	12.094	13.519	121	119	120
Kőolajszármazékok termelése	7.671	9.564	11.172	11.414	126	116	106
Vaskohászat	4.790	6.066	7.242	8.976	127	119	129
Színészfémkohászat	5.141	6.347	8.718	10.196	123	137	134
Nemfém termelés	4.632	5.623	7.382	9.404	121	131	135
Nemfém feldolgozás	4.614	5.533	7.415	9.622	120	134	141
Fémfeldolgozás	4.629	5.612	6.780	8.656	121	121	139
Gépgyártás	5.084	5.687	7.134	8.990	112	125	137
Gépjármű gyártás	4.793	5.777	6.883	8.680	121	119	134
Hajóépítés	5.320	6.625	7.483	9.340	125	113	138
Villamosgépgyártás	4.573	5.330	6.461	8.387	117	121	141
Vegyipari termékek gyártása	6.159	7.117	9.011	11.832	116	127	138
Vegyipari termékek feldolgoz.	4.499	5.250	6.718	8.653	117	128	143
Kő- és homokkitermelés	5.013	6.421	7.412	9.243	128	115	134
Építőanyaggyártás	4.449	5.337	6.628	8.201	120	124	133
Fűrészáru és lemezgyártás	3.686	4.497	6.125	7.843	122	136	143
Faipari végtermékgyártás	4.146	4.957	5.925	7.142	120	120	134
Papírgyártás és -feldolgozás	4.230	5.011	6.224	7.980	118	124	141
Fonal és szövetyártás	3.625	4.231	5.536	7.788	117	131	156
Textilipari végtermékgyártás	3.411	4.164	5.405	7.282	122	130	148
Bőr- és szőrme gyártás	5.289	6.129	7.758	10.387	116	127	152
Lábbeli- és bőrdíszműgyártás	3.694	4.544	5.977	7.647	123	132	150
Kaucsukfeldolgozás	4.020	5.188	6.304	8.268	129	122	139
Élelmiszergyártás	4.635	5.260	6.432	8.230	113	122	142
Italgyártás	4.511	5.080	6.199	7.992	113	122	142
Takarmánygyártás	5.030	5.532	6.807	9.266	110	123	154
Dohányfeldolgozás	3.939	4.490	6.262	8.424	114	139	155
Nyomdaipar	5.062	6.099	7.044	8.979	120	115	138
Egyéb cikkek gyártása	4.621	5.620	7.105	8.253	122	126	133
Mezőgazdaság és halászat	4.838	5.590	7.185	9.167	116	129	149
Mezőgazdasági termelés	4.821	5.568	7.180	9.152	115	129	149
Mezőgazdasági szolgáltatások	5.049	5.836	7.366	9.442	116	126	148
Halászat	4.284	5.247	5.989	7.645	122	114	133
Erdőgazdaság	4.899	5.906	7.445	9.218	121	126	141
Vízgazdálkodás	5.740	7.051	8.244	10.027	123	117	136
Építőipar	4.945	5.786	6.695	8.087	117	116	132
Magasépítés	4.510	5.285	6.144	7.331	117	116	129
Mélyépítés és vízépítés	5.907	6.909	7.788	9.586	117	113	137

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Épületszerelés	4.981	5.738	6.898	8.294	115	120	132
Közlekedés és távközlés	5.215	6.331	7.484	9.266	121	118	135
Vasúti forgalom	4.363	5.437	6.518	8.164	125	120	133
Folyam- és tavi hajózás	5.100	6.742	7.294	8.917	132	108	126
Légiforgalom	6.298	7.869	9.354	—	125	119	—
Közúti forgalom	5.551	6.654	7.920	9.616	120	119	135
Városi forgalom	6.173	7.584	9.228	11.063	123	122	127
Vezetékes szállítás	9.282	11.464	13.741	15.286	123	120	124
Árurakodás	5.531	6.849	8.087	9.781	124	118	133
Postaforgalom	5.157	5.998	6.961	9.203	116	116	142
Kereskedelem	4.722	5.685	6.831	8.623	119	120	139
Kiskereskedelem	4.495	5.268	6.280	7.847	117	119	138
Nagykereskedelem	5.149	6.266	7.646	9.760	122	122	140
Külkereskedelem	7.258	8.730	9.758	13.184	120	112	150
Vendéglátóipar és idegenforg.	3.873	4.661	5.531	6.846	120	119	136
Vendéglátóipar	3.854	4.649	5.517	6.825	121	114	143
Idegenforgalmi közvetítés	5.270	5.530	6.318	7.902	105	114	142
Kisipar	5.337	6.427	7.635	9.834	120	119	143
Kisipari szolgáltatások	5.337	6.427	7.635	9.834	120	119	143
Személyi szolgáltatások	3.850	4.702	5.401	6.700	122	115	135
Lakásügyi és közm. tevék.	4.779	5.810	6.643	8.324	122	114	134
Településrendezés	4.812	6.157	7.204	8.539	128	117	125
Lakásügyi tevékenység	4.793	5.408	5.941	6.948	113	110	126
Közművesítés	4.773	5.778	6.585	8.389	121	114	136
Pénzügyi és egyéb szolg.	6.730	7.795	9.015	11.127	116	116	134
Bankügyek	6.016	6.952	8.320	10.166	116	120	132
Vagyon- és személybiztosítás	6.176	7.300	8.501	11.013	118	116	141
Pénzforgalmi szolgáltatások	5.539	6.273	7.543	9.460	113	120	138
Tervezés és hasonló szolg.	8.045	9.393	10.240	11.822	117	109	125
Geológiai kutatások	8.222	9.860	11.015	15.285	120	112	149
Kutatási-fejlesztési munka	8.468	8.897	10.406	13.490	105	117	144
Ügyviteli szolgáltatások	7.271	8.045	9.818	11.732	111	122	131
GAZDASÁGON KÍVÜLI TEVÉKENYSÉGEK	5.645	6.623	8.023	9.454	117	119	128
Oktatás és művelődés	5.579	6.684	7.925	9.703	120	119	130
Oktatás és nevelés	5.485	6.581	7.740	9.394	120	118	128
Általános oktatás	5.043	5.967	7.022	8.410	118	118	127
Egységes és szakirányú közép- fokú oktatás	5.986	7.292	8.599	10.691	122	118	132
Felsőfokú szakirányú oktatás	7.629	9.681	10.961	12.903	127	113	126
Egyetemi szintű szakirányú oktatás	6.998	8.304	9.669	11.483	120	115	124
Egyéb oktatási tevékenység	7.151	8.178	9.319	12.055	114	114	138
Tudományos kutatómunka	6.573	8.186	9.845	14.268	125	120	146
Művelődés, művészet és tájékoztató	5.698	6.726	8.109	9.924	118	121	133
Testnevelés és sport	5.718	6.652	8.556	8.968	116	129	101

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Egészség- és szociális védelem	5.415	6.339	7.585	9.334	117	120	130
Egészségvédelem	5.621	6.599	7.876	9.710	117	119	130
Szociális védelem	4.304	5.029	6.060	7.350	117	120	129
Társadalmi-politikai szerv. és közösségek	6.014	6.887	8.165	9.720	115	119	125
Társadalmi-politikai közösségek szervei	5.922	6.794	8.084	9.566	115	119	124
Képviselő-testületek és végrehajtó szervek	6.366	7.820	9.465	11.043	123	119	121
Tartományi Képviselőház és tartományi szervek	10.284	12.003	14.841	17.358	117	122	121
Községi képviselő- testületek és községi szervek	8.381	9.544	11.210	12.504	114	117	115
Helyi közösségek szervei	3.992	4.729	5.571	7.356	118	118	139
Közigazgatási szervek	5.652	6.381	7.532	9.338	113	118	130
Tartományi közigazgatási szervek	7.093	8.100	10.015	11.601	114	125	120
Községi közigazgatási szervek	5.148	5.895	6.791	8.625	115	115	133
Igazságszolgáltatás	6.297	7.310	8.678	10.640	116	119	129
Társadalmi Könyvviteli Szolgálat	6.339	7.238	8.698	10.892	114	116	128
Önigazgatási érdekközösségek	8.802	10.096	11.896	14.299	115	118	126
Társadalmi-politikai szervezetek	6.463	7.456	8.965	10.898	115	120	128

Rezime

Samoupravno uređivanje odnosa u oblasti dohotka u funkciji društveno-ekonomske stabilizacije

Dosadašnja iskustva i nova rešenja sadržana u Nacrtu društvenog dogovora o zajedničkim osnovama za samoupravno uređivanje odnosa u oblasti dohotka u SAPV

Samoupravno uređivanje odnosa u oblasti sticanja i raspodele dohotka u Vojvodini ima iza sebe desetogodišnje iskustvo. Sprovođenje dosadašnjeg društvenog dogovora i samoupravnih sporazuma donetih na njegovim osnovama dalo je pozitivne rezultate, koji se ogledaju pre svega u obezbeđenju jačanja materijalne osnove udruženog rada iznad planiranog nivoa. Izdvajanjem dohotka koji se stiče pod posebno povoljnim uslovima u znatnoj meri

je doprinelo smanjenju neopravdanih razlika u uslovima sticanja ličnog dohotka radnika različitih delatnosti. Društveno dogovaranje i samoupravno sporazumevanje u oblasti dohotka afirmisalo je društveni karakter dohotka i njegove raspodele.

Slabosti postojećeg sistema su se manifestovale u planiranju dohotka i njegove raspodele van udruženog rada, sa nivoa pokrajine prema organizacijama udruženog rada, što je slabilo samoupravnu inicijativu i akciju radnika u borbi za veći dohodak, čist dohodak i lične dohotke. To je akciju samoupravljača vrlo često okretalo prema uslovima sticanja dohotka i povećanju cena, od čega prividno zavisi veličina dohotka u određenom trenutku.

Nacrt novog društvenog dogovora polazi od tehnno-ekonomskih standarda i kriterija kvaliteta ekonomije rada, koji kao merilo predstavlja nit povezivanja svih parcijalnih oblasti odnosa u jedinstvenu celinu.

Resummee

Die selbstverwalterische Schlichtung der Einkommensverhältnisse in der Funktion der gesellschaftlich-ökonomischen Stabilisation

Bisherige Erfahrungen und neue Lösungen im Entwurf der gesellschaftlichen Vereinbarung über die gemeinschaftliche Schlichtung der Verhältnisse im Gebiet des Einkommens

Die selbstverwalterische Ordnung der Einkommensverhältnisse in der Vojvodina hat zehnjährige Erfahrungen hinter sich gebracht. Die Durchführung der bisherigen gesellschaftlichen Vereinbarungen und der Selbstverwaltungsbestimmungen, die auf Grund derselben gebracht worden sind, haben positive Resultate gebracht die zunächst an der Stärkung der materiellen Grundlage der vereinigten Arbeit, oberhalb des planierten Nivos ersichtlich sind. Das Ausscheiden des — auf Grund von besonderen Vorteilen erzielten — Einkommens hat viel zum Ausgleich der unberechtigten Verschiedenheit in den Bedingungen der Erreichung der persönlichen Einkommen der Arbeiter in verschiedenen Wirtschaftszweigen, beigetragen. Die gesellschaftliche Vereinbarungen und selbstverwalterische Besprechungen, im Gebiet des Einkommens, haben den gesellschaftlichen Charakter des Einkommens und dessen Verteilung affirmiert.

Die Schwächen des jetzigen Systems, haben sich in der ausserhalb der vereinigten Wirtschaft planierten Einkommen gemeldet, vom Gebietsnivo entgegen der Organisationen der vereinigten Arbeit, dass die selbstverwalterische Initiative und Aktion der Arbeiter um das grössere Einkommen, reines Einkommen und persönliches Einkommen vermindert hat. Das hat die Aktion der Selbstverwalter in die Richtung der Einkommenserhöhung, durch Preiserhöhungen geleitet.

Der Entwurf der neuen gesellschaftlichen Vereinbarung geht von dem techno-ökonomischen Standard und den Kriterien des Qualität der Arbeitsökonomie ab, die als Masseinheit die Verbindung aller partiellen Gebietsverhältnisse in eine Einheitliche Gemeinschaft erzielt.